

طراحی مدل مدرسه امن برای مدارس ابتدایی استان آذربایجان غربی^۱

منیره مقدم^۲، جعفر قهرمانی^۳، محمد حسینی^۴

چکیده:

هدف: ایمنی یک نیاز اساسی برای همه افراد، از جمله مدیران، معلمان و دانش آموزان است و نگرانی های والدین از عدم ایمن بودن مدارس یکی از چالش های آموزش و پرورش که نظر محققان، صاحب نظران و دست اندرکاران نظام های آموزشی را به خود جلب کرده است. از این رو، هدف تحقیق حاضر طراحی مدل مدرسه امن برای مدارس ابتدایی بود.

روش: روش تحقیق کیفی با استفاده از رویکرد پدیدارشناختی بود. مشارکت کنندگان تحقیق حاضر، مدیران و معلمان مدارس ابتدایی استان آذربایجان غربی بودند که با رویکرد نمونه گیری هدفمند با تکنیک معیار، ۲۰ نفر برای شناسایی ادراکات و دیدگاه آن ها نسبت به مدرسه امن انتخاب شدند. انتخاب مشارکت کنندگان بر مبنای اشباع نظری و ابزار مورد استفاده جهت جمع آوری اطلاعات، مصاحبه نیمه ساختار یافته بود. برای بررسی اعتبار اولیه اطلاعات از معیارهای قابل قبول بودن و قابلیت اعتماد بودن داده های کیفی استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از روش تحلیل تم استفاده شد. پس از کد گذاری داده ها، ۵۷ مضمون پایه، ۵ مضمون سازمان دهنده و یک مضمون فراگیر استخراج شد.

یافته ها: یافته های پژوهش نشان داد برخی از مولفه های مدرسه امن در مدارس ابتدایی استان آذربایجان غربی شامل امنیت فیزیکی، امنیت عاطفی-روانشناختی، روابط سالم اجتماعی درون مدرسه، امنیت محیطی و عدم خشونت معلم می باشد.

نتیجه گیری: برای افزایش امنیت مدارس ابتدایی به همه مولفه های مدرسه امن از جمله امنیت فیزیکی، امنیت عاطفی-روانشناختی، روابط سالم درون مدرسه، امنیت محیطی و عدم خشونت معلم توجه شود.

کلید واژه ها: امن، مدرسه امن، مدارس ابتدایی.

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۲/۱

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۹/۷

^۱ . مستخرج از پایان دکتري رشته مدیریت آموزشی

^۲ - دانشجوی دکتري مدیریت آموزشی، گروه مدیریت آموزشی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.
monireh.moghaddam.1358@gmail.com

^۳ - استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران (نویسنده مسئول).
jafarmn21@yahoo.com

^۴ - استاد گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. m.hassani@urmia.ac.ir

مقدمه

ایمنی یک نیاز اساسی برای همه افراد، از جمله مدیران، معلمان و دانش آموزان است و این سطح باید قبل از بروز استعدادهای فرد ارضا شود (فیشر و کرافورد^۱، ۲۰۲۱). اگرچه تعریف واحدی از مفهوم مدرسه امن در ادبیات وجود ندارد، اما بیشتر تعاریف بر ویژگی های آن تاکید دارند. استفن^۲ (۱۹۹۵) مدرسه ایمن را مکانی تعریف می کند که دانش آموزان و معلمان می توانند در یک محیط دوستانه بدون تهدید و ترس یاد بگیرند و آموزش دهند. از سوی دیگر، کالفیلد^۳ (۲۰۰۰) مدرسه امن را مدرسه ای می داند که در آن خشونت کمتر دیده می شود، معلمان و مدیران وقت بیشتری را به جای نظم و انضباط دانش آموز به وظایف آموزشی خود اختصاص می دهند، هر کس خود را مهم می داند فرصت های مهمی برای یادگیری برای دانش آموزان فراهم می شود. ایمنی مدرسه به ایمنی جسمی و روحی موجود در مدرسه، وجود شیوه های انضباطی اثربخش، ثابت و منصفانه اطلاق می شود (بورا، سهریلی و آلتون^۴، ۲۰۲۳). علاوه بر این، محیط آموزشی امن برای رشد علمی و فردی دانش آموزان بسیار مهم است (سایفولوونا^۵، ۲۰۲۳). همچنین میلر^۶ (۲۰۲۳) معتقد است که مدارس باید به تلاش ها برای ایجاد محیط های فیزیکی و اجتماعی که از خشونت جلوگیری می کند و ایمنی واقعی و درک شده را در مدارس ارتقا می دهد، ادامه دهند. از سوی دیگر مطالعات علوم تربیتی، روانشناسی اجتماعی و جامعه شناسی نشان می دهد که محیط مدرسه باید امن و سالم باشد تا دانش آموزان بتوانند بر یادگیری تمرکز کنند. حوادث، قلدری، تهدید و افزایش خشونت و قربانی شدن در بین دانش آموزان باعث نگرانی اذهان عمومی در مورد موضوع ایمنی مدارس در بسیاری از کشورها می شود و تعداد مشکلات ایمنی در موسسات آموزشی در حال افزایش و پیچیده تر شدن است بنابراین برای تضمین و حفظ ایمنی مدارس باید توجه بیشتری شود (کاراداش، کوشکون و کاتیتاش^۷، ۲۰۲۳). مدرسه امن عامل زیربنایی فرایند یاددهی-یادگیری است همچنین مدرسه امن

1. Fisher & Cuellar

2. Stephens

3. Caulfield

4. Bora, Seherlyli, & Altun

5. Sayfulloevna

6. Miller

7. Karadaş, Coşkun & Katitaş

یک مولفه حیاتی و ضروری در پیشرفت تحصیلی به شمار می‌رود (زیسبرگ و شوابسکی^۱، ۲۰۲۱؛ کبریا و جونز^۲، ۲۰۲۱؛ ساوولاینن^۳، ۲۰۲۳). همچنین مطالعات متعدد نشان دادند که مدرسه امن مدرسه جزء اساسی و ضروری فرآیند یادگیری و تدریس است (زیسبرگ و شوابسکی، ۲۰۲۱؛ کبریا و جونز، ۲۰۲۱؛ ساوولاینن، ۲۰۲۳؛ کاراداش، کوشکون و کاتیتاش، ۲۰۲۳؛ کوتسیورویا^۴، ۲۰۲۳). ایجاد محیط‌های مثبت مدرسه و بهبود سیاست‌ها و شیوه‌های انضباطی گام‌های حیاتی برای افزایش موفقیت تحصیلی و حمایت از موفقیت دانش‌آموزان است (بورا، سهریلی و آلتون^۵، ۲۰۲۳). زمانی که دانش‌آموزان در محیط آموزشی خود احساس امنیت و راحتی کنند، در یادگیری فعال شرکت می‌کنند، ریسک می‌کنند و از اشتباهات خود درس می‌گیرند. برعکس، زمانی که یادگیرندگان احساس اضطراب یا ناامنی کنند، ممکن است کمتر در کلاس شرکت کنند، سؤال پرسند یا در بحث مشارکت کنند. محیط یادگیری ایمن باعث افزایش اعتماد، احترام و صداقت در بین دانش‌آموزان و میان یادگیرندگان و معلمان آنها می‌شود. این امر منجر به افزایش همکاری، ارتباطات بهتر، و جامعه یادگیری فراگیرتر و متنوع‌تر می‌شود (ساوولاینن، ۲۰۲۳). تحقیقات نشان می‌دهند که محیط یادگیری ایمن و سالم برای دانش‌آموزان برای افزایش پیشرفت تحصیلی و یادگیری ضروری است (کبریا و جونز، ۲۰۲۱). به ویژه، ادبیات اخیر نشان می‌دهد که مدارس ناایمن بر حضور در کلاس، مشارکت و انگیزه دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. در برخی موارد، دانش‌آموزان مدارس ناامن ممکن است از مشکلات روانی مانند کاهش عزت نفس، ناتوانی در تمرکز و افسردگی رنج ببرند (کبریا و جونز، ۲۰۲۱).

در مدارس ناامن مدیران و معلمان احساس امنیت نمی‌کنند، آموزش اثربخش کاهش می‌یابد، روابط دانش‌آموز و معلم آسیب می‌بیند و مدیران و معلمان کارآمد میدان را ترک می‌کنند (آنتونی^۵، ۲۰۲۱). مدارس باید محیط آموزشی امنی باشند که در آن یادگیری اثربخش وجود آید. همچنین محیط ناامن می‌تواند بر بسیاری از پیامدهای مهم دیگر زندگی مانند سلامت روان، شادی،

¹. Zysberg & Schwabsky

². Kibriya & Jones

³. Savolainen

⁴. Kutsyuruba

⁵. Anthony

رضایت و رفاه تأثیر منفی بگذارند (دی آنجلیس و ولک^۱، ۲۰۱۹؛ دی آنجلیس و ولک، ۲۰۲۰؛ مک ایچین و همکاران^۲، ۲۰۲۰). با این حال، آموزش اثربخش زمانی بوجود می آید که روابط سازنده دانش آموز و معلم وجود داشته باشد، و مدارس امن باشند (آنتونی^۳، ۲۰۲۱).

همچنین در ایجاد امنیت مدرسه معلمان و مدیریت مدرسه، دانش آموزان و خانواده نقش دارند (کبریا و جونز، ۲۰۲۱). علاوه بر این، بررسی جامع ادبیات در زمینه مدرسه امن نشان می دهد که عوامل متعددی بر مدرسه امن اثر می گذارند که از جمله آنها می توان به عوامل فیزیکی (وانگ و دوگول^۴، ۲۰۱۶؛ چیزم^۵، ۲۰۲۱؛ سامشن^۶، ۲۰۲۲؛ کلی^۷، ۲۰۱۷؛ شل^۸، ۲۰۲۲؛ جعفری و کبریا، ۱۳۸۵)، رفتاری (وانگ و دوگول، ۲۰۱۶؛ شل، ۲۰۲۲؛ شین و مندر^۹، ۲۰۲۰)، روابط بین فردی (کلینگ^{۱۰}، ۲۰۰۶) و محیطی (مکلی، ۱۳۸۸؛ نصیری، ۱۳۹۴) اشاره کرد.

عامل امنیت فیزیکی یکی از عوامل موثر بر مدرسه امن است. ایمنی فیزیکی شامل استقرار افسران پلیس، نصب فلزیاب ها و دوربین های نظارتی، و انجام تمرینات قرنطینه است (شل، ۲۰۲۲). محققان معتقدند که ایمنی فیزیکی اساسی است زیرا، بدون امنیت فیزیکی، امنیت اجتماعی و عاطفی معنا ندارد (دیاز-ویکاریو و گایرین سالان^{۱۱}، ۲۰۱۷). علاوه بر عامل امنیت فیزیکی، عامل دیگری بنام عامل امنیت روانشناختی یا رفتاری نیز بر مدرسه امن موثر است.

امنیت عاطفی نیز یکی دیگر از عوامل موثر بر مدرسه امن است. مدرسه ایمن از نظر عاطفی با سیستم ها و ساختارهایی تعریف می شود که شرایطی را برای رفتار مورد انتظار فراهم می کند، از ارزش خود دانش آموزان حمایت می کند و فرصت هایی را برای روابط و یادگیری فراهم می کند. یک مدرسه از نظر عاطفی ایمن محیطی را فراهم می کند که در آن دانش آموزان از قلدری، تمسخر یا شرم عاری هستند، بنابراین می توانند ریسک کنند، احساس ارزشمندی کنند و از بودن خود راحت

1. DeAngelis & Wolf

2. McEachin et al

3. Anthony

4. Wang & Degol

5. Chism

6. Sumsion

7. Kelly

8. Scheel

9. Shean & Mander

10. Kelling

11. Diaz-Vicario & Joaquín Gairín Sallán

باشند. امنیت دانش‌آموزان را در زمان حال فراهم می‌کند، از طریق ایجاد فرصت‌های امن برای کشف توانایی تحصیلی، ارتباط با دیگران و ایجاد هویت خود، روی آینده این دانش‌آموزان سرمایه‌گذاری می‌کند (شین و مندر، ۲۰۲۰). همچنین ایمنی عاطفی وجود روابط و تعاملات مشاوره‌ای و حمایتی بین دانش‌آموزان، معلمان و سایر کارکنان مدرسه است و این سیستم‌ها و ساختارها بر برنامه‌های یادگیری اجتماعی-عاطفی تأکید می‌کنند (نیکرسون و همکاران، ۲۰۱۹). در بعد عاطفی، مدارس باید مراقب محیط مدرسه و کلاس درس باشند و از سلامت عاطفی دانش‌آموزان مراقبت کنند (دیاز-ویکاریو و گایرین سالان، ۲۰۱۷).

تحقیقات نشان می‌دهند که عوامل اجتماعی نیز بر امن بودن مدرسه اثرگذار است. در بعد اجتماعی، مدارس باید با روابط بین فردی، مشارکت، ارتباطات و مسائل بهداشتی و ایمنی اعمال کنند (دیاز-ویکاریو و گایرین سالان، ۲۰۱۷). جو مدرسه و فرهنگ و روابط بین معلم-دانش‌آموز از عوامل اساسی روابط اجتماعی در مدرسه است. فرهنگ مدرسه به صورت دستورالعمل‌ها، آداب و رسوم، استانداردها و انتظارات یک موسسه آموزشی تعریف می‌شود (ویلکینز^۱، ۲۰۲۳). فرهنگ مدرسه توسط ارزش‌ها، باورهای مشترک و رفتار ذینفعان مختلف در جامعه مدرسه تعیین می‌شود و هنجارهای اجتماعی مدرسه را نشان می‌دهند (جوزف^۲، ۲۰۲۳). جو مدرسه از مولفه‌های اساسی تشکیل شده است مانند ایمنی عاطفی و ایمنی فیزیکی؛ رفتار مؤدبانه؛ تأکید بر اهمیت آموزش و همچنین ارتباط بین دانش‌آموزان، روابط، و مریبان (ویلکینز، ۲۰۲۳). عوامل آخری بر امنیت مدرسه اثر می‌گذارند، عامل محیطی و عامل عدم خشونت معلم است. عوامل خارجی از مدرسه نیز از عوامل تأثیرگذار بر امنیت مدرسه است این عوامل شامل مسائل خانوادگی، فرهنگ خانواده، امن بودن محیط اطراف و منطقه جغرافیایی مدرسه و ترافیک مسیر حمل و نقل دانش‌آموزان است. علاوه بر عوامل ذکر شده، خشونت معلم عامل مهم در ایجاد مدرسه ناامن دارد. مدرسه ناامن "به استفاده معلم از قدرت خود برای تنبیه دانش‌آموزان فراتر از یک روش معین، برای تحقیر یا کنترل دانش‌آموزان" اطلاق می‌شود (اونلو و آوچی^۳، ۲۰۲۳). اگر چه مفهوم مدارس امن، مفهوم جدیدی نیست اما در دهه‌های اخیر به طور جدیدی مورد توجه جهانی قرار گرفته است (دی آنجلس و

¹ . Nickerson et.al

² . Wilkins

³ . Joseph

⁴ . Ünlü & Avcı

ولف، ۲۰۱۹؛ دی آنجلس و ولف، مک آچین و همکاران^۱، ۲۰۲۰) و این توجه، نتیجه افزایش جرم و جنایت و خشونت در مدارس است (شوالباخ و دی آنجلس^۲، ۲۰۲۲). خانواده ها اهمیت زیادی بر ایمنی مدرسه می دهند زیرا ایمنی یک نیاز اساسی است که باید قبل از اولویت دادن به نتایج دیگر مانند پیشرفت تحصیلی و شهروندی تامین شود. ایمنی مدارس در سال های اخیر به یکی از موضوعات مورد توجه بین المللی در تحقیقات آموزشی و سیاست گذاری تبدیل شده است (کاراداش، کوشکون و کاتیتاش، ۲۰۲۳).

آمار نشان می دهد سالانه ۲۰۰ دانش آموز ایرانی در اثر حوادث مدرسه و یا در مسیر به خانه و مدرسه جان خود را از دست می دهند. ظرف ۴ سال گذشته ۵۰ هزار حادثه برای دانش آموزان دختر اتفاق افتاده است که منجر به مرگ ۲۷۲ دانش آموز دختر شده است (ملکی، ۱۳۸۸). تحقیقات در زمینه مدرسه امن نشان می دهد که امنیت مدارس کشور در سطح مطلوب قرار ندارد و موارد مانند مرگ و میر دانش آموزان، رفتارهای پر خاشکگرانه، قلدری در بین دانش آموزان در مدارس کشور به ویژه در سطح ابتدایی رو به افزایش است (کشوری، سلیمانپور و اسماعیلی شاد، ۱۴۰۰). در این راستا، برخی از عوامل کاهش دهنده سطح امنیت در مدارس ابتدایی عبارتند از: سرانه ناکافی آموزشی، نزدیکی مدارس به فضای غیر بهداشتی و ناامن، قدیمی بودن ساختمان مدارس، وضعیت غیر ایمن کلاس ها ی درس و محوطه مدرسه، نامناسب بودن تخته سیاه ها، میز و نیمکت دانش آموزان (نصیری، ۱۳۹۴). در فضاهای آموزشی دوره ابتدایی حس امنیت هم برای دانش آموزان و هم برای والدین دارای اهمیت ویژه ای است.

آموزش ابتدایی یکی از دوره های مهم آموزشی است که بر شایستگی ها و رشد دانش آموزان اثر مستقیم دارد (دهقان منشادی، شیطان زاده و نعمتی، ۱۴۰۰). از سوی دیگر تحقیقات نشان می دهد که میزان شیوع قلدری و قربانی دانش آموزان در مدرسه ابتدایی بیشتر از دوره اول و دوره دوم است (بتنکورت، کلاری، ایالونگو و موسی^۳، ۲۰۲۳). از جمله عواملی که در این دوره می تواند شایستگی ها و رشد دانش آموزان اثر مطلوبی داشته باشد امن بودن مدرسه است همچنین به طور

1. McEachin et al

2. Schwalbach & DeAngelis

3. Bettencourt, Clary, Ialongo, & Musci

کلی تحقیقات نشان می‌دهند که محیط مدرسه ایمن تر با پیشرفت تحصیلی بهتر همراه است (شوالباخ و دی آنجلس، ۲۰۲۲).

نظر به آنچه گفته شد، با توجه به عدم امن بودن مدارس کشور و ضرورت ایجاد مدارس امن، الزامات و نیازهای امروزی، نقش امنیت مدارس بسیار ضروری خواهد شد. بنابراین پرداختن نقش مدرسه امن با توجه به تاثیراتی که بر عملکرد مدیران و معلمان و در نهایت دانش آموزان به عنوان هدف اصلی این نظام دارد، مستلزم تلاش های جدی تری در حوزه عمل می باشد. از این رو با نظر به اهمیت این مهم هدف اصلی تحقیق حاضر، شناسایی ادراکات و فهم مدیران و معلمان به عنوان دو عنصر مهم اجرایی نهاد تعلیم و تربیت از اهمیت و جایگاه در نظام تعلیم و تربیت می باشد. در راستای تحقیق حاضر که تحت عنوان "طراحی مدل مدرسه امن برای مدارس در آذربایجان غربی" می باشد، تاکنون پژوهش جامع و مستقلی به صورت پدیدارشناسانه صورت نگرفته البته درباره موضوعات پیرامون آن تحقیقاتی انجام شده که ذیلا به چند مورد اشاره می کنیم.

از تحقیق ملکی (۱۳۸۸) از وضعیت امنیت مدارس این نتیجه دست می آید که عوامل ساختاری مدرسه، موقعیت مدرسه، مسائل رفتاری و مسائل اخلاقی در امن بودن مدارس نقش دارند. از تحقیق کشوری، سلیمانپور و اسماعیلی شاد (۱۴۰۰) از وضعیت امنیت مدارس به این نتیجه می توان دست یافت که مدارس امن دارای دو مولفه به نام های مولفه روانی - جسمانی و مولفه آموزشی - درسی است. همچنین تحقیق مذکور نشان می دهد که مدارس امن دارای دارای ۴ بعد به نام های امنیت روانی، امنیت فیزیکی، امنیت رفتاری و امنیت اجتماعی است. از تحقیق جعفری و شیرزاد کبریا (۱۳۸۵) از وضعیت امنیت مدارس این نتیجه به دست می آید که مدارس امن دارای هفت مولفه به نام های مولفه فیزیکی، مولفه خدمات سلامت، مولفه آموزش سلامت، مولفه اجتماعی، مولفه پیگیری، مولفه حمایتی و مولفه نظارتی هستند.

دماتیس^۱ (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان "ادراکات پرسنل مدرسه از ایمنی و امنیت مدرسه: یک مطالعه پژوهشی کیفی" انجام داد. هدف از این مطالعه کیفی بررسی ادراکات پرسنل مدرسه از ایمنی و امنیت مدرسه به منظور شناخت بهتر تجربه زیسته سه گروه پرسنل متمایز بود. هفت موضوع از

¹. DeMatteis

مصاحبه ها پدیدار شد: احساس ایمنی، آموزش برای کارکنان و دانش آموزان، انواع آموزش ترجیحی، سخت گیری مدرسه، حضور افسران منابع مدرسه، تأثیر بر رضایت شغلی، و تأثیر بر عملکرد شغلی. شرکت کنندگان احساس ایمنی قوی، ترجیح شبیه سازی خشونت با اسلحه زنده در مدرسه برای آموزش ایمنی مدرسه، قدردانی از افسران منابع مدرسه، افزایش احساس ایمنی و امنیت به دلیل سخت شدن مدرسه با افزودن دهلیزهای امنیتی، رضایت شغلی بالا و توانایی را گزارش کردند. متبو، اوستلوند و الفستروم^۱ (۲۰۲۱) تحقیقی با عنوان "در دسترس بودن روابط دلبستگی و محیط امن مدرسه با گرایش های بهزیستی ذهنی در نوجوانان ۱۵ ساله" با روش اکتشافی و مقطعی انجام دادند. یافته های تحقیق نشان داد که در مقایسه با پسران، دختران بهزیستی ذهنی بدتر و آزار و اذیت بیشتری را در مدرسه و رسانه های اجتماعی نشان دادند و گزارش دادند که پسران بر اساس جنسیت از مزایایی برخوردار بودند و در بین پسران با کاهش بهزیستی ذهنی، خطرات روانی بیشتری مانند آسیب به خود و افکار خودکشی گزارش شد. هم دختران و هم پسران با بهزیستی ذهنی کاهش یافته، دسترسی کمتری به دلبستگی و روابط نزدیک ناایمن گزارش کردند. فیشر، هیگینز و هومر^۲ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان "جرایم و مجازات مدرسه و اجرای دوربین های امنیتی: یافته های یک مطالعه ملی طولی" انجام دادند تحقیق حاضر رابطه بین اجرای دوربین های امنیتی مدرسه و نتایج مربوط به جرایم ثبت شده توسط مدرسه، جرایم گزارش شده به پلیس، فراوانی اختلالات اجتماعی و میزان مجازات محرومیت اجرا شده را بررسی می کرد. یافته ها نشان دهنده اثرات بی ثمر بر روی همه پیامدها است، که نشان می دهد الگوهای جرم و مجازات در مدارس که دوربین را اجرا می کنند مشابه با مدارس است که این کار را انجام نداده اند.

فیشر و کونلار^۳ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان "روابط توجه نشده: بررسی ارتباط بین قرار گرفتن در معرض امنیت مدرسه و احساس ارتباط دانش آموزان با مدرسه" را انجام دادند. تحقیق حاضر بررسی می کند که قرار گرفتن دانش آموزان در معرض امنیت مدرسه چگونه با احساس ارتباط آنها با مدرسه، با توجه ویژه به تفاوت بین دانش آموزان سفیدپوست و غیرسفیدپوست ارتباط دارد. این مطالعه با استفاده از یک نمونه طولی از ۳۵۹ دانش آموز در هشت دبیرستان در یک منطقه مدرسه

1. Mattebo, Ostlund, & Elfstrom

2. Fisher, Higgins, & Homer

3. Fisher & Cuellar

شهری، از مدل‌های اثرات ثابت دانش‌آموزان برای ارتباط تغییرات در مواجهه دانش‌آموزان با امنیت و ارتباط با معلمان، همسالان و مدرسه استفاده می‌کند. افزایش مواجهه دانش‌آموزان با امنیت با کاهش اندک در ارتباط دانش‌آموزان با همسالان همراه بود و این ارتباط برای دانش‌آموزان سفیدپوست و غیرسفیدپوست متفاوت بود. ارتباط معنی‌داری بین قرار گرفتن در معرض امنیت و ارتباط با معلمان یا مدرسه وجود نداشت. افزایش قرار گرفتن در معرض امنیت پیامدهای محدودی برای تغییرات درون فردی در ارتباط مدرسه دارد.

چیزم (۲۰۲۱) تحقیقی با عنوان "محیط‌های آموزشی ایمن در محیط مدرسه: مطالعه آمادگی مدیران مدرسه برای دانش‌آموزان با اختلالات رفتاری عاطفی" انجام داد. یافته‌های نظرسنجی نشان داد که مدیران بر این باورند که محیط آموزشی امن و حمایتی ایجاد می‌کنند. با این حال، مصاحبه‌های انجام‌شده با مدیران نسبت به تجربیات آنها نشان داد که آنها به دلیل فقدان دانش آموزشی ویژه، آمادگی مقابله با اختلالات رفتار هیجانی را ندارند. نیکرسون، راندا، جیمرسون و گوئرا^۱ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان "مکان‌های امن برای یادگیری: پیشرفت‌ها در تحقیقات و تمرین ایمنی مدرسه" انجام داد. این تحقیق نشان می‌دهد که اگرچه همه ذینفعان موافق هستند که مدارس باید مکان‌هایی امن برای یادگیری باشند، اما بین محققان، سیاست‌گذاران و عموم مردم در مورد اینکه چه چیزی ایمنی مدرسه را تشکیل می‌دهد و بهترین روش برای رسیدن به هدف ایمن‌سازی مدارس، اختلاف نظر وجود دارد. سایفولونا، (۲۰۲۳) تحقیقی با عنوان "محیط یادگیری امن و رشد فردی دانش‌آموزان" به این نتیجه دست یافت که عواملی نظیر ایجاد اعتماد و احترام، ترویج ارتباطات باز، تأیید احساسات و پرورش ذهنیت رشد باعث ایجاد محیط یادگیری امن و حمایتی می‌شوند این محقق معتقد است که مولفه‌های محیط یادگیری امن امنیت فیزیکی، امنیت روانشناختی و امنیت فرهنگی است. کاراداش، کوشکون و کاتیتاش (۲۰۲۳) تحقیقی را با عنوان "مشکلات ایمنی در مدارس بر اساس نظرات مدیران مدرسه" انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که مدیران مدارس با مشکلات ایمنی ناشی از مدارس، دانش‌آموزان و والدین مواجه هستند. همچنین مشخص شد که این مشکلات بر پیامدهای روانی، تحصیلی و روابط با دیگران تأثیر منفی دارد.

¹. Nickerson, Randa, Jimerson, & Guerra

تحقیقات در زمینه مدرسه امن نشان می دهد که امنیت مدارس کشور در سطح مطلوب قرار ندارد و موارد مانند مرگ دانش آموزان، رفتار پرخاشگرانه و قلدری در بین دانش آموزان، در مدارس کشور رو به افزایش است (ملکی، ۱۳۸۸). بنابراین یکی از دغدغه های تحقیق حاضر این است که وقتی دانش آموزان در محیط هایی که احساس امنیت و حمایت نمی کنند آموزش ببینند، ممکن است مسائل زیادی پیش بیاید. برخی از دانش آموزان ممکن است به سادگی موفق نشوند و با برنامه درسی درگیر شوند، به دلیل حواس پرتی که باعث می شود احساس ناامنی کنند، به توانایی های تحصیلی خود دست پیدا نکنند و این مسایل در دوره آموزش ابتدایی شایع است. بررسی ها نشانگر آن است که مدارس کشور از امنیت لازم و کافی برخوردار نیستند و در این مورد به مدیران و دانش آموزان و مدیران و معلمان آموزش های لازم داده نمی شود. و روند نگرانی های والدین از امن نبودن مدارس رو به افزایش است (کشوری، سلیمانپور و اسماعیلی شاد، ۱۴۰۰). از طرفی دیگر تاکنون امن بودن مدرسه ابتدایی کشور از سوی محققان کشور مورد بررسی قرار نگرفته است و تحقیقاتی که انجام شده، مدارس متوسطه اول و متوسطه دوم را مورد مطالعه و بررسی قرار داده اند. با توجه به مطالب فوق، موضوع چالش برانگیز در مدارس امروزی امنیت و ایمنی مدارس به ویژه مدارس ابتدایی است.

روش تحقیق

از آنجایی که هدف کلی از انجام این پژوهش شناسایی دیدگاه مدیران و معلمان از مدرسه امن در مدارس ابتدایی استان آذربایجان غربی می باشد، روش پژوهش کیفی با استفاده از رویکرد پدیدارشناختی می باشد. تحقیق کیفی رویکردی برای کشف و درک معنایی است که افراد یا گروه ها به یک مشکل اجتماعی یا انسانی نسبت می دهند. فرآیند تحقیق شامل پرسش ها و رویه های نوظهور، داده هایی است که معمولاً در محیط شرکت کننده جمع آوری می شوند، تجزیه و تحلیل داده ها به صورت استقرایی از جزییات به مضامین کلی انجام می شود، و محقق تفسیرهایی را از معنای داده ها ارائه می دهد (کرسول^۱، ۲۰۲۱).

هدف پژوهش حاضر، کشف دیدگاه مدیران و معلمان ابتدایی از مدرسه امن در آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی، شهر ارومیه می باشد. از طرف دیگر با توجه به این که پژوهش حاضر به

¹ . Creswell

گونه ای است که مستلزم کنکاوش و بررسی نظریات و دیدگاه های شرکت کنندگان در پژوهش می باشد، از روش پدیدارشناسی تجربی که یکی از روش های پژوهش کیفی است، استفاده شده است. تحلیل پدیدارشناختی شامل اصول بنیادین پدیدارشناسی، هرمنوتیک و ایدیوگرافی است. پژوهشگران تحلیل پدیدارشناختی بر «شناسایی، توصیف، تفسیر و موقعیت یابی ابزارهایی هستند که شرکت کنندگان از طریق آنها به تجربیات خود معنا می دهند». در این راستا، تجربه ها، احساسات و عقاید و دیدگاه های مشارکت کنندگان مورد بررسی و تحلیل دقیق قرار گرفت. لازم ذکر است در این روش کمتر بر توصیف محقق متمرکز است و بیشتر تمرکز آن بر تجارب مشارکت کنندگان تکیه دارد (کرسول، ۲۰۲۱).

مشارکت کنندگان پژوهش حاضر شامل مدیران و معلمان مدارس ابتدایی شهر ارومیه می باشد که با روش نمونه گیری هدفمند با تکنیک معیار، ۲۰ نفر از مدیران و معلمان مدارس ابتدایی جهت ارزیابی ادراکات و دیدگاه آن ها نسبت به مدرسه امن انتخاب شدند و با آن ها مصاحبه شد. حجم نمونه کیفی به طرح کیفی مورد استفاده بستگی دارد (کرسول، ۲۰۲۱). در تحقیق حاضر برای تعیین تعداد نمونه علاوه بر استفاده از معیار اشباع نظری از توصیه (کرسول، ۲۰۲۱) استفاده شد. کرسول (۲۰۲۱) تعداد ۲۰ مشارکت کننده را برای تحقیقات کیفی توصیه می کند.

جدول ۱. مشارکت کنندگان بالقوه پژوهش

کد مصاحبه	مدرسه	سابقه کار	سمت	جنسیت	مدرک تحصیلی
۱.م	مدرسه دولتی پسرانه عرفانی	۳۱ سال	مدیر	مرد	کارشناسی
۲.م	مدرسه دولتی پسرانه باقرالعلوم	۱۶ سال	مدیر	مرد	کارشناسی ارشد روانشناسی
۳.م	مدرسه دولتی دخترانه شکری	۲۹ سال	مدیر	زن	کارشناسی ارشد آموزش ابتدایی
۴.م	مدرسه دولتی دخترانه مهرورزان	۱۹	مدیر	زن	کارشناسی ارشد آموزش ابتدایی
۵.م	مدرسه غیر دولتی اعتماد	۱۶	مدیر	زن	کارشناسی ارشد مدیریت

کارشناسی آموزش ابتدایی	زن	مدیر	۳۵	مدرسه غیر دولتی گلچین	۶.م
کارشناسی روانشناسی	مرد	معاون	۱۱	مدرسه غیر دولتی آراد	۷.م
کارشناسی روانشناسی	مرد	معلم	۱۵	مدرسه غیر دولتی پسرانه برتر	۸.م
کارشناسی ارشد روانشناسی	زن	روانشناس	۸	مرکز مشاوره آموزش و پرورش	۹.م
کارشناسی معماری	زن	معمار- معلم	۹	مدرسه دولتی پسرانه پرشمان	۱۰.م
دکتری مدیریت آموزشی	زن	معلم	۱۷	مدرسه دولتی دخترانه ام البنی	۱۱.م
کارشناسی آموزش ابتدایی	زن	مدیر	۲۰	مدرسه غیردولتی دخترانه آوا	۱۲.م
کارشناسی ارشد روانشناسی	زن	معلم	۸ سال	مدرسه غیردولتی دخترانه مکتب القرآن	۱۳.م
کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی	زن	معلم	۱۶ سال	مدرسه دولتی دخترانه شاهد	۱۴.م
کارشناسی آموزش ابتدایی	زن	معلم	۲۰ سال	مدرسه غیردولتی دخترانه گل‌های ثنا	۱۵.م
کارشناسی ارشد روانشناسی	زن	معاون	۱۵ سال	مدرسه غیردولتی دخترانه علم آفرین	۱۶.م
کارشناسی ارشد روانشناسی	مرد	مشاور	۲۰ سال	مرکز مشاوره آموزش و پرورش	۱۷.م
کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی	مرد	معاون	۱۴ سال	مدرسه دولتی پسرانه اتحاد عرشلو	۱۸.م

کارشناسی ارشد	مرد	معلم	۱۱ سال	مدرسه دولتی پسرانه آزادگان	۱۹.م
مدیریت آموزشی				۱	
کارشناسی ارشد	مرد	معلم	۱۳ سال	مدرسه غیردولتی پسرانه	۲۰.م
برنامه ریزی درسی				شکرستان علم	

ابزار مورد استفاده در جهت شناسایی دیدگاه‌های مدیران و معلمان از مدرسه امن با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته بوده تا مدیران و معلمان مدارس بتوانند دیدگاه‌ها و نظرات خود را آزادانه بیان کنند. مصاحبه‌ها تقریباً ۳۰ تا ۳۵ دقیقه به طول انجامید. تمامی مصاحبه‌ها در حدود یک ماه از فرودین تا اواسط اردیبهشت ماه انجام شد. متن جلسات مصاحبه به صورت مکتوب پیاده سازی شد و با استفاده از یادداشت‌های برداشته شده در طی جلسات مصاحبه تکمیل گردید. داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌هایی که انجام شد، با استفاده از روش کدگذاری و تحلیل تم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مرحله‌ی بعدی با مطالعه دقیق متون، در ابتدا برای هر یک از مصاحبه‌های تهیه شده، تمامی ایده‌های مستقل در قالب پایه شناسایی شد بعد به هر کدام کد اختصاصی داده شد و به عنوان نشانگر از آن‌ها استفاده گردید. سپس بر اساس مدل آتراید- استیرلینگ^۱ (۲۰۰۱)، از تمام مضامین پایه شناسایی شده در کل پژوهش، دسته‌بندی‌های کلی تری که منجر به شناسایی مضامین سازمان دهنده شد و در نهایت مضامین سازمان در قالب مضمون فراگیر طبقه‌بندی شد.

فرم مصاحبه که با سوالات باز در پژوهش ایجاد شده بود، قبل از اعمال نظر کارشناسان ایمنی مدرسه و تحقیقات کیفی ارائه شد و بازخورد از آنها دریافت شد (پاتون^۲، ۲۰۱۵). در مرحله اجرا، توضیحات لازم در مورد تحقیق قبل از مصاحبه به شرکت‌کنندگان داده شد و مصاحبه‌ها در یک محیط گفتگوی طبیعی انجام شد. مصاحبه‌ها تقریباً ۳۰ تا ۳۵ دقیقه به طول انجامید و پاسخ‌های شرکت‌کنندگان در بخش یافته‌ها با نقل قول مستقیم ارائه شد. در این پژوهش سعی شد مشکلات روایی از این طریق حل شود. برای اطمینان از پایایی در مطالعه، علت انتخاب روش تحقیق توضیح داده شد، گروه مورد مطالعه با روش نمونه‌گیری هدفمند تعیین شد، ابزار گردآوری داده‌ها ایجاد شد، فرآیند جمع‌آوری داده‌ها به تفصیل توضیح داده شد و محققین از تلقین اجتناب کردند

^۱ . Attride-Stirling

^۲ . Patton

(کرسول، ۲۰۲۱). در این تحقیق با جلوگیری از دست رفتن داده ها با استفاده از ضبط صوت و انتقال یافته ها به خواننده بدون اظهار نظر، روایی تحقیق افزایش یافت. برای اطمینان از پایایی، در این تحقیق از روش مثلث بندی (پاتون، ۲۰۱۵) با ایجاد کدها از طریق خواندن مستقل داده ها استفاده شد. سپس محققین با همکاری یکدیگر مضامینی را بر اساس این کدها ایجاد کردند و نظرات خود را تحت یک دیدگاه مشترک بیان کردند. علاوه بر این، سازگاری یافته ها و بخش های نتیجه گیری نیز توسط محققان مورد بحث قرار گرفت و به اجماع رسید.

یافته ها

در این پژوهش نخست مصاحبه های صورت گرفته با مدیران و معلمان ابتدایی شهر ارومیه مورد تحلیل قرار گرفته و کدهای معنایی اولیه استخراج گردید و در مرحله بعد، ۵۷ مضمون پایه استخراج گردید. برای دستیابی به مضامین سازمان دهنده، بر اساس تمام مضامین پایه شناسایی شده در قسمت قبل، دسته بندی کلی صورت گرفت که منجر به شناسایی مضامین سه گانه سازمان دهنده و مضمون فراگیر گردید. بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل داده ها، مدرسه امن مشتمل بر یک مضمون فراگیر (مدرسه امن از دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه) ۵ مضمون سازمان دهنده (امنیت فیزیکی، امنیت عاطفی-روانشناختی، امنیت روابط سالم در درون مدرسه، امنیت محیطی و عدم خشونت معلم) و ۵۷ مضمون پایه است که در ادامه مضامین پایه تشکیل دهنده هر مضمون سازمان دهنده به همراه نمونه هایی از شواهد استخراج برخی از نمونه هایی از شواهد استخراج برخی از این مضامین ذکر شده است. در این قسمت از پژوهش، جدول مضامین فراگیر و زیر مضمون های آن که از ترکیب مجموع مضامین سازمان دهنده به دست آمده ارائه می شود.

جدول ۲. مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده، مضامین فراگیر مدل مدرسه امن ابتدایی

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
امنیت فیزیکی	امنیت جسمانی دانش آموزان و معلمان	تناسب دانش آموزان با استاندارد های آموزشی
		دوربین های مدار بسته
		ایمن بودن پله های مدرسه
		امنیت سرویس های بهداشتی مدرسه
		حضور پلیس

عدم وجود ساخت و سازهای اطراف مدرسه		
نوسازی و تعمیرات ساختمانها		
قدیمی نبودن ساختمان مدرسه		
فاصله پله ها - نصب نرده		
وسایل گرمایش و سرمایش		
وجود محل بازی برای بچه ها		
حضور با خیال راحت دانش آموزان و معلمان	امنیت عاطفی -	مدرسه امن
توجه به نیازهای روانشناختی دانش آموزان	روانشناختی	
ایجاد فضای های امن و شاد، علاقمندی به		
تدریس از سوی معلمان		
علاقمندی به یادگیری از سوی		
شاگردان ، بهداشت روانی بالای معلمان		
عدم وجود استرس در دانش آموزان		
عدم وجود اجبار		
دور از تنش		
علاقمندی دانش آموزان برای حضور در مدرسه		
حضور بدون ترس دانش آموزان		
روابط دوستانه مدیر با معلمان	روابط سالم درون	
ایجاد جو مثبت مدرسه	مدرسه	
تربیت خانوادگی		
اخلاقی دانش آموزان		

شرایط مالی و تحصیلاتی اولیا	
نحوه برخوردشان با همکلاسی شان	
ارتباط معلمان با مدیر	
ویژگی های اخلاقی مدیر	
مدیریت باید به جای دیکتاتوری ، تعاملی باشد	
رفتار معلمان با شاگردان	
رفتار اولیا با کادر مدرسه	
توجه به کرامت انسانی معلم و شاگرد	
فرهنگ حامی پاسخگو مدرسه	
احترام متقابل	
دیدگاه آموزشی مدیر نه سیاسی	
از نظر فرهنگی بچه ها در یک طبقه و هم نوا باشند	
مدیر مدرسه مشکل گشا باشد	
مشکلات اجتماعی اولیا مانند طلاق- زندان- اعتیاد	
موقعیت مکانی مدرسه	امنیت محیطی
باقی اجتماعی شهری و منطقه ای مدرسه	
امنیت سرویس های حمل و نقل دانش آموزان	
وجود سرعت گیر در خیابان اطراف مدرسه	
تردد اتومبیل ها ، تردد کسبه محل و همسایه ها	
تهدید به دادن نمره کم در کلاس	عدم خشونت معلم
مسخره کردن تکالیف یا برگه های امتحانی	
دادن تکالیف اضافی به عنوان تنبیه	
تهمت بی دلیل	
اجازه صحبت ندان به دانش آموز، پاسخ ندادن به سوالات دانش آموز	

محدودیت آزادی مانند عدم اجازه بیرون رفتن از کلاس در طول زنگ تفریح	
سیلی زدن به صورت	
تمسخر ظاهر شخصی (لباس، عینک و غیره)	

امنیت فیزیکی: اولین مولفه مدرسه امن از دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه امنیت فیزیکی است که شامل ۱۶ مضمون پایه یعنی امنیت جسمانی دانش آموزان و معلمان، دوربین های مدار بسته، ایمن بودن پله های مدرسه، امنیت سرویس های بهداشتی مدرسه، حضور پلیس، عدم ساخت و سازهای اطراف مدرسه، نوسازی و تعمیرات واقعی نه صوری ساختمان ها، قدمت ساختمان، فاصله پله ها - نصب نرده - فاصله و نوع نیمکت ها و تابلو، وسایل گرمایشی و سرمایشی، وجود محل برای بازی بچه ها می باشد. هریک از این مضامین پایه نیز از نقل قول های متعدد بسیاری از مشارکت کنندگان استخراج شده است. در خصوص مضمون پایه امنیت جسمانی دانش آموزان و معلمان، دوربین های مدار بسته؛ یکی از مشارکت کنندگان در پژوهش چنین بیان کرده اند: "مدرسه باید مجهز به دوربین مدار بسته باشند، یک نفر بچه ها را تحویل بگیرد، پله ها ایمن باشند، معلمان و دانش آموزان باید امنیت جسمی و روانی داشته باشند، مدیر در وهله اول آرامش اولیا را در نظر بگیرد و با معلمان ارتباط دوستانه داشته باشد" (معلم ابتدایی، کد: م. ۱۹، ۱۱ سال خدمت - مدرسه اتحاد عرشلو). در خصوص مضمون های پایه قدمت ساختمان، فاصله پله ها - نصب نرده - فاصله و نوع نیمکت ها و تابلو، وسایل گرمایشی و سرمایشی؛ یکی دیگر از مشارکت کنندگان در پژوهش چنین بیان کرده اند "ابعاد مدرسه امن: استانداردهای فیزیکی بنا و تجهیزات مصرفی مدرسه - قدمت مدرسه - تعمیرات انجام یافته - فاصله پله ها - نصب نرده - فاصله و نوع نیمکت ها و تابلو - کف حیاط مدرسه و کلاس و سالن - فاصله و اندازه پنجره ها - وسایل از نظر گرمایش و سرمایش - مدیری مدرسه و نحوه تعامل او با معلمان - نحوه رفتار معلم با شاگردان را شکل می دهد" (معلم - معمار ابتدایی کد: م. ۱۰، ۴ سال خدمت - مدرسه پرشمان). در خصوص مضمون پایه تامین وجود محل بازی برای بچه ها، مشارکت کننده در پژوهش چنین بیان کرده اند: "در وهله اول موقعیت مکانی مدرسه - مثلاً در اطراف مدرسه، مدارس و مقاطع بزرگتر و جنس مخالف نباشد - فضای خالی در اطراف مدرسه وجود نداشته باشد - مغازه های سودجو و خرید و فروش های پرخطر مثل مواد

محترقه - بچه ها محل بازی داشته باشند - از نظر فرهنگی بچه ها در یم طبقه و هم نوا باشند(مدیر ابتدایی کد: م. ۳: ۲۹ سال خدمت- مدرسه شکری).

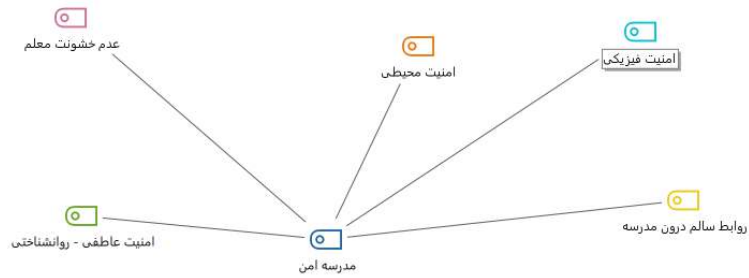
امنیت عاطفی-روانشناختی: دومین مولفه مدرسه امن از دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه امنیت عاطفی-روانشناختی است که شامل: حضور با خیال راحت دانش آموزان و معلمان، توجه به نیازهای روانشناختی دانش آموزان، ایجاد فضای های امن و شاد، علاقمندی به تدریس از سوی معلمان، علاقمندی به یادگیری از سوی شاگردان، بهداشت روانی، عدم وجود استرس در دانش آموزان، تدریس بدون دغدغه معلمان، عدم وجود اجبار، دور از تنش، علاقمندی دانش آموزان برای حضور در مدرسه، حضور بدون ترس دانش آموزان می باشد. هریک از این مضامین پایه نیز از نقل قول های متعدد بسیاری از مشارکت کنندگان استخراج شده است. در خصوص مضمونهای پایه حضور با خیال راحت دانش آموزان و معلمان، توجه به نیازهای روانشناختی دانش آموزان، ایجاد فضای های امن و شاد، علاقمندی به تدریس از سوی معلمان، یکی از مشارکت کنندگان در پژوهش چنین بیان کرده اند: "آگاهی مدیر از تاثیر روابطش با همکاران و اولیا، همکاری اولیا با مدرسه در ایجاد فضای های امن و شاد. روابط معلمان با شاگردان و مادران در دوره ابتدایی محیط اطراف مدرسه از لحاظ خیابانی شلوغ و پرترد و پر خطر نباشد و به نیازهای روانشناختی دانش آموزان در مدرسه توجه شود" (مدیر ابتدایی کد: م. ۷: ۱۱ سال خدمت- مدرسه غیر دولتی آراد). در خصوص مضمون های پایه عدم وجود استرس در دانش آموزان، تدریس بدون دغدغه معلمان، عدم وجود اجبار، دور از تنش، علاقمندی دانش آموزان برای حضور در مدرسه، یکی دیگر از مشارکت کنندگان در پژوهش چنین بیان کرده اند: "مدرسه امن، مدرسه ای است که اولیا با خیال راحت از این که فرزندم با آرامش و شادی و دور از استرس بهترین آموزش را دریافت کند و با علاقه به مدرسه می رود" (معلم ابتدایی، کد: م. ۱۱، ۱۷ سال خدمت- مدرسه ام البنی).

امنیت روابط اجتماعی مدرسه: سومین مولفه مدرسه امن از دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه امنیت روابط اجتماعی مدرسه شناخته می شود که شامل: روابط دوستانه مدیر با معلمان، تربیت خانوادگی، اخلاقی دانش آموزان، عوامل خانوادگی، شرایط مالی -تحصیلاتی اولیا دانش آموزان، نحوه برخوردشان با همکلاسی شان، ارتباط معلمان با مدیر، ویژگی های اخلاقی مدیر، مدیریت باید به جای دیکتاتوری، تعاملی باشد، - معلمان و رفتار آنها با شاگردان-رفتار شاگردان با هم - رفتار

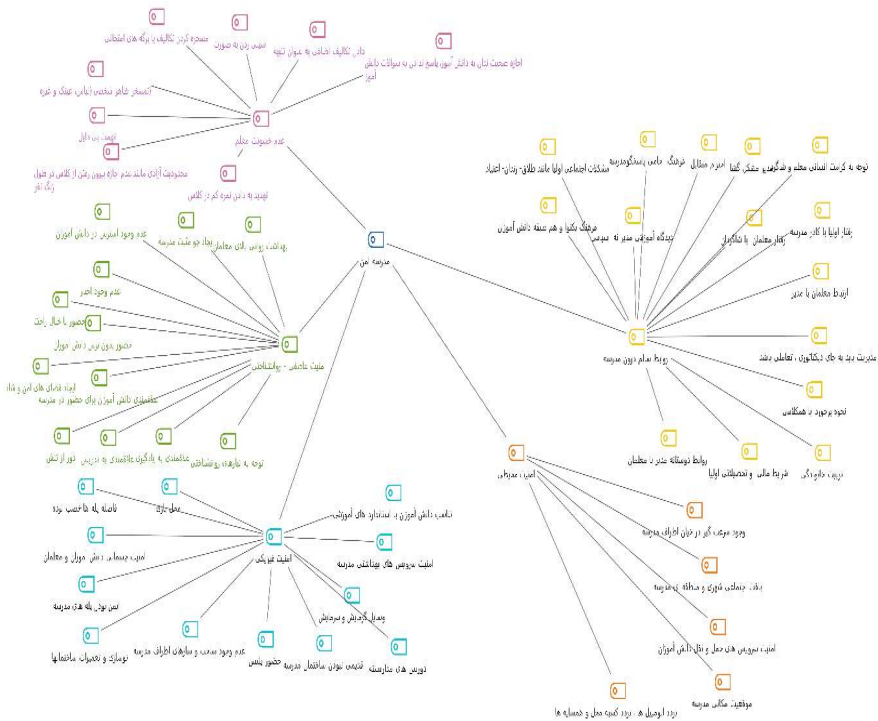
اولیا با کادر مدرسه - کرامت انسانی معلم و شاگرد - فرهنگ معلمان و مدیریت مدرسه، احترام متقابل، دیدگاه مدیریتی مدرسه که آیا دیدگاه او آموزشی است یا سیاسی، از نظر فرهنگی بچه‌ها در یک طبقه و هم‌نوا باشند - مدیر مدرسه مشکل‌گشا باشد - معلمان از نظر بهداشت روانی در حد بالای باشند و مشکلات اجتماعی اولیا مانند طلاق - زندان - اعتیاد می‌باشد. هریک از این مضامین پایه نیز از نقل قول‌های متعدد بسیاری از مشارکت‌کنندگان استخراج شده است. در خصوص مضمون‌های پایه وابط دوستانه مدیر با معلمان، تربیت خانوادگی، اخلاقی دانش‌آموزان، یکی از مشارکت‌کنندگان در پژوهش چنین بیان کرده‌اند: "مجهز به دوربین مدار بسته باشند، یک نفر بچه‌ها را تحویل بگیرد، پله‌ها ایمن باشند، معلمان با تجربه و دلسوز باشند، مدیر در وهله اول آرامش اولیا را در نظر بگیرد و با معلمان ارتباط دوستانه داشته باشد (معلم ابتدایی، کد: م. ۱۵، ۲۰ سال خدمت - مدرسه گل‌های ثنا). یکی دیگر از شرکت‌کنندگان در این زمینه معتقد بود که "ابعاد مدرسه امن عبارت است: عوامل فرهنگی (تربیت خانوادگی، اخلاقی دانش‌آموزان و نحوه برخوردشان با همکلاسی‌شان)؛ عوامل خانوادگی (شرایط مالی و تحصیلاتی اولیا دانش‌آموزان)؛ عوامل اجتماعی (باقت اجتماعی شهر و منطقه‌ای که مدرسه در آن واقع است) (باقت جرم خیز نباشد) (قدیم ساخت نباشد)؛ عوامل مربوط به مدیریت و ارتباط معلمان با مدیر و برعکس" (معلم ابتدایی، کد: م. ۱۳، ۸ سال خدمت - مدرسه مکتب القرآن).

امنیت محیطی: چهارم مولفه مدرسه امن از دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه امنیت محیطی شناخته می‌شود که شامل: موقعیت مکانی مدرسه، باقت اجتماعی شهر و منطقه‌ای که مدرسه در آن واقع است. امنیت سرویس‌های حمل و نقل دانش‌آموزان، وجود سرعت‌گیر در خیابان اطراف مدرسه، تردد اتومبیل‌ها و کسبه محل و ساختمان‌های اطراف مدرسه، همسایه‌ها. هریک از این مضامین پایه نیز از نقل قول‌های متعدد بسیاری از مشارکت‌کنندگان استخراج شده است. در خصوص مضمون‌های پایه امنیت سرویس‌های حمل و نقل دانش‌آموزان، وجود سرعت‌گیر در خیابان اطراف مدرسه، تردد اتومبیل‌ها، کسبه محل و همسایه‌ها یکی از مشارکت‌کننده در پژوهش چنین بیان کرده‌اند: "از نظر من فرهنگ خانواده - مدیریت مدرسه - شرایط شغلی و روحی و روانی و اقتصادی معلمان - اطراف مدرسه از نظر تردد اتومبیل‌ها و کسبه محل و ساختمان‌های اطراف - سن بنای مدرسه در ایجاد مدرسه امن مهم هستند" (معلم ابتدایی، کد: م. ۸، ۱۵ سال خدمت - مدرسه برتر).

عدم خشونت معلم: پنجمین مولفه مدرسه امن دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه عدم خشونت معلم است که شامل: تهدید به دادن نمره کم در کلاس، مسخره کردن تکالیف یا برگه های امتحانی، دادن تکالیف اضافی به عنوان تنبیه، تهمت بی دلیل، اجازه صحبت ندان به دانش آموز، پاسخ ندادن به سوالات دانش آموز، محدودیت آزادی مانند عدم اجازه بیرون رفتن از کلاس در طول زنگ تفریح، سیلی زدن به صورت، تمسخر ظاهر شخصی (لباس، عینک و غیره). هریک از این مضامین پایه نیز از نقل قول های متعدد بسیاری از مشارکت کنندگان استخراج شده است. در خصوص مضمون های پایه تهدید به دادن نمره کم در کلاس، مسخره کردن تکالیف یا برگه های امتحانی، دادن تکالیف اضافی به عنوان تنبیه، تهمت بی دلیل برخی مشارکت کنندگان در پژوهش چنین بیان کرده اند: "برخی از معلمان دانش آموزان را به کم دادن یا نمره خیلی ضعیف تهدید می کنند؛ بدون علت به برخی از دانش آموزان تهمت می زنند؛ برخی از معلمان تکالیف یا برگه های امتحانی دانش آموزان را مسخره می کنند یا اجازه صحبت کردن به دانش آموز نمی دهند یا به سوالات دانش آموزان عمدا پاسخ نمی دهند" (معلم ابتدایی، کد: م. ۱۵، ۲۰ سال خدمت- مدرسه گل های ثنا؛ مدیر ابتدایی کد: م. ۳، ۲۹ سال خدمت- مدرسه شکری؛ معلم ابتدایی، کد: م. ۱۹، ۱۱ سال خدمت- مدرسه اتحاد عرشلو) و چند مشارکت کننده دیگر در خصوص مضمون های پایه مذکور چنین بیان کرده اند: "برخی از معلمان آزادی های دانش آموزان را محدود می کنند مانند عدم اجازه بیرون رفتن از کلاس در طول زنگ تفریح، یا به صورت دانش آموزان سیلی می زنند، یا ظاهر شخصی دانش آموزان (لباس، عینک) را مسخره می کنند (روانشناس، کد: م. ۹، ۸ سال خدمت- مرکز مشاوره آموزش و پرورش؛ معلم ابتدایی، کد: م. ۱۴، ۱۶ سال خدمت- مدرسه شاهد). " بر اساس تحلیل انجام یافته، شبکه مضامین کشف دیدگاه مدیران و معلمان ابتدایی شهر ارومیه از مدرسه امن در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱. خروجی نرم افزار درمورد مضامین سازمان دهنده و فراگیر

شکل ۲. مدل مدرسه امن مدارس ابتدای استان آذربایغری

بحث و نتیجه گیری

پژوهش های مختلف همواره بر اهمیت امنیت فیزیکی بر افزایش ایمنی مدرسه تاکید کرده است. یافته های بعد سازمانی این پژوهش با یافته های (وانگ و دوگول، ۲۰۱۶؛ چیزم، ۲۰۲۱؛ سامشن، ۲۰۲۲؛ کلی، ۲۰۱۷؛ شل، ۲۰۲۲؛ جعفری و کبریا، ۱۳۸۵) همسو می باشد. از دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه امنیت فیزیکی باید مطابق با استانداردهای معماری و مهندسی عمران وجود داشته باشند. آن ها باید بتوانند آموزش اثربخش به دانش آموزان ارائه دهند در صورتی که امنیت فیزیکی در کلاس و مدرسه وجود نداشته باشد معلمان احساس عدم اطمینان و ایمنی خواهند و دچار تنش و استرس خواهد شد که این امر بر تدریس آنها اثر منفی خواهد گذاشت (شل، ۲۰۲۲). مدیران مدرسه باید بکوشند تا ایمنی فیزیکی مدرسه را از طریق گزارش های دقیق به مسئولان ایجاد کنند و ساختمانی که قدمت آنها زیاد به اطلاع امر ذی ربط برساند و در صدد تعمیرات و نوسازی این ساختمان بر آید.

امنیت عاطفی-روانشناختی دومین مولفه مدرسه امن دیدگاه مدیران و معلمان شهر ارومیه امنیت عاطفی-روانشناختی است که شامل: حضور با خیال راحت دانش آموزان و معلمان، حضور با آرامش دانش آموزان و معلمان، توجه به نیازهای روانشناختی دانش آموزان، ایجاد فضای های امن و شاد، علاقمندی به تدریس از سوی معلمان، علاقمندی به یادگیری از سوی شاگردان، بهداشت روانی، امنیت روحی-روانی، عدم وجود استرس در دانش آموزان، اطمینان خاطر اولیا، معلمان هم بدون دغدغه به امر آموزش پردازند، عدم وجود اجبار، دور از تنش، امنیت شغلی معلمان، علاقمندی دانش آموزان برای حضور در مدرسه، تهدید روحی و روانی در کار نباشد، عدم فضای خالی در اطراف مدرسه می باشد. یافته های بعد سازمانی این پژوهش با یافته های (شین و مندر، ۲۰۲۰؛ وانگ و دوگول، ۲۰۱۶؛ شل، ۲۰۲۲) همسو می باشد.

امنیت روابط اجتماعی مدرسه سومین مولفه مدرسه امن دیدگاه مدیران و معلمان است. امنیت روابط اجتماعی مدرسه شامل: روابط دوستانه مدیر با معلمان، ترکیب سطح فرهنگی دانش آموزان، عوامل فرهنگی، تربیت خانوادگی، اخلاقی دانش آموزان، عوامل خانوادگی، شرایط مالی، تحصیلاتی اولیا دانش آموزان، نحوه برخوردشان با همکلاسی شان، عوامل مربوط به مدیریت، ارتباط معلمان با مدیر، ویژگی های اخلاقی مدیر، مدیریت باید به جای دیکتاتوری، تعاملی باشد، معلمان و رفتار آنها با شاگردان-رفتار شاگردان با هم - رفتار اولیا با کادر مدرسه- کرامت انسانی معلم و شاگرد

مدنظر است- فرهنگ معلمان و مدیریت مدرسه، احترام متقابل، فرهنگ خانواده-مدیریت مدرسه- حضور بدون ترس دانش آموزان، دیدگاه مدیریتی مدرسه که آیا دیدگاه او آموزشی است یا سیاسی، از نظر فرهنگی بچه‌ها در یک طبقه و هم‌نوا باشند- مدیر مدرسه مشکل‌گشا باشد- معلمان باسواد و از نظر بهداشت روانی در حد بالای باشند- و مشکلات اجتماعی اولیا مانند طلاق- زندان- اعتیاد- رفتار کادر مدرسه- تعامل شاگردان با هم، ایجاد نظم و انضباط اجتماعی می‌باشد. یافته‌های بعد سازمانی این پژوهش با یافته‌های کلینگ (۲۰۰۶) همسو می‌باشد.

امنیت محیطی مدرسه چهارمین مولفه مدرسه امن دیدگاه مدیران و معلمان است که شامل: موقعیت مکانی مدرسه، بافت اجتماعی شهر و منطقه‌ای که مدرسه در آن واقع است. امنیت سرویس‌های حمل و نقل دانش آموزان، وجود سرعت‌گیر در خیابان اطراف مدرسه، تردد اتومبیل‌ها و کسبه محل و ساختمان‌های اطراف مدرسه، همسایه‌ها می‌باشد. یافته‌های بعد سازمانی این پژوهش با یافته‌های ملکی (۱۳۸۸) و نصیری (۱۳۹۵) همسو می‌باشد.

عدم خشونت معلم پنجمین مولفه مدرسه امن است که شامل: تهدید به دادن نمره کم در کلاس، مسخره کردن تکالیف یا برگه‌های امتحانی، دادن تکالیف اضافی به عنوان تنبیه، تهمت بی‌دلیل، اجازه صحبت ندان به دانش آموز، پاسخ ندادن به سوالات دانش آموز، محدودیت آزادی مانند عدم اجازه بیرون رفتن از کلاس در طول زنگ تفریح، سیلی زدن به صورت و تمسخر ظاهر شخصی (لباس، عینک و غیره) می‌باشد. یافته‌های بعد سازمانی این پژوهش با یافته‌های (کاراداش، کوشکون و کاتیتاش، ۲۰۲۳؛ فانگ و همکاران، ۲۰۲۳) همسو می‌باشد. این پژوهش علاوه بر اشاره به موضوعی حیاتی در آموزش و افزودن بر ادبیات با بررسی تجربیات دست‌اول مدیران و معلمان مدارس، دارای محدودیت‌هایی نیز می‌باشد. اولاً اینکه تحقیق کاملاً بر اساس طرح تحقیق کیفی طراحی شده است یک محدودیت است. این وضعیت به عدم توانایی در تعمیم نتایج به دست آمده در تحقیقات کیفی به جامعه مربوط می‌شود. ثانیاً، محدودیت دیگر این است که پژوهش بر نظرات مدیران و معلمان مدرسه متمرکز شده است، با این حال تجربیات دانش‌آموزان و والدین می‌تواند زاویه متفاوتی را به تصویر بکشد. مطالعاتی که نظرات سایر اعضای مهم مدرسه را منعکس می‌کند می‌تواند یک دیدگاه کل‌نگر ارائه دهد. و در آخر اینکه، برای افزایش امنیت مدارس

¹ . Fung et.al

ابتدایی به همه مولفه های مدرسه امن از جمله امنیت فیزیکی، امنیت عاطفی-روانشناختی، روابط سالم درون مدرسه، امنیت محیطی و عدم خشونت توجه شود.

منابع

جعفری، پیروش و شیزاد کبریا، بهارک. (۱۳۸۵). بررسی ابعاد و مولفه های اصلی مدارس امن به منظور ارائه چارچوب ادراکی مناسب در شهر تهران، **نوآوری های مدیریت آموزشی**، ۱ (۴): ۴۵-۶۰.
دهقان منشادی، منصوره. باویه سلطان زاده، سحر و نعمتی، حمیده. (۱۴۰۰). تدوین الگوی افزایش انگیزش تحصیلی دانش آموزان ابتدایی بر اساس نظریه داده بنیاد، **راهبردهای نوین تربیت معلمان**، ۷ (۲): ۱۳۸-۱۶۲.

سلیمانی، محمدرضا و علی محمدی، رقیه. (۱۳۹۲). وضعیت مدارس شهرستان مرند بر اساس مولفه های مدارس امن، **فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی**، ۳۷ (۲): ۵۹-۶۹.

کشوری، منصور. سلیمانپور عمران، محبوبه. اسماعیلی شاد، بهرننگ. (۱۴۰۱). طراحی چارچوب نظری مدارس امن در آموزش و پرورش ایران: یک پژوهش کیفی، **رهیافتی نو در مدیریت آموزشی**، ۱۳ (۲): ۱۶-۳۰.

ملکی، حمید. (۱۳۸۸). ارتقای سطح امنیت عمومی در مدارس ضرورتی ناشناخته برای همکاری نهادهای انتظامی و آموزش و پرورش، **پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی**، ۲ (۱): ۱-۲۸.

نصیری، محمد هادی. (۱۳۹۴). **الگوی مدرسه امن در شهر**، پایان کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، دانشکده معماری و شهرسازی.

Aldridge, J. M., & McChesney, K. (2018). The relationships between school climate and adolescent mental health and wellbeing: A systematic literature review. **International Journal of Educational Research**, 88(1), 121-145

Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. **Qualitative research**, 1(3), 385-405.

Aldridge, J. M., McChesney, K., & Afari, E. (2019). Associations between school climate and student life satisfaction: Resilience and bullying as mediating factors. **Learning Environments Research**, 23 (1), 129-150

Anthony, C. L. (2021). **A Quantitative Descriptive Study of Teachers' Perceptions of School Safety** (Doctoral dissertation, Northcentral University).

Bettencourt, A. F., Clary, L. K., Ialongo, N., & Musci, R. J. (2023). Long-term consequences of bullying involvement in first grade. **Journal of school psychology**, 97, 63-76.

Blandford-Elliott, M. (2021). **'Predictable, Consistent, and Safe': School-Wide Positive Behaviour Support in Welsh Primary Schools**. Bangor University (United Kingdom).

- Chism, L. S. (2021). **Safe Learning Environment in a School Setting: A Study of Administrators Preparedness for Students with Emotional Behavior Disorders** (Doctoral dissertation, Tennessee State University).
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches** (6th ed.). Sage publications.
- DeAngelis, C. A., & Wolf, P. J. (2019a). Private school choice and crime: Evidence from Milwaukee. **Social Science Quarterly**, 100(6), 2302–2315.
- DeAngelis, C. A., & Wolf, P. J. (2020). Private school choice and character. More evidence from Milwaukee. **Journal of Private Enterprise**, 35(3), 13–48.
- DeMatteis IV, A. (2020). **School Personnel's Perceptions of School Safety and Security: A Qualitative Research Study** (Doctoral dissertation, Missouri Baptist University).
- Díaz-Vicario, A., & Gairín Sallán, J. (2017). A comprehensive approach to managing school safety: case studies in Catalonia, Spain. **Educational Research**, 59(1), 89–106.
- Fisher, B. W., & Cuellar, M. J. (2021). Missed Connections: Examining the Link between Exposure to School Security and Students' Sense of Connectedness to School. **Journal of school violence**, 20(4), 581-596.
- Fisher, B. W., Higgins, E. M., & Homer, E. M. (2021). School crime and punishment and the implementation of security cameras: Findings from a national longitudinal study. **Justice Quarterly**, 38(1), 22-46.
- Fung, H. W., Cong, C. W., Tan, C. S., Yuan, G. F., Liu, C., He, K. L., ... & Lee, V. W. P. (2023). Is teacher violence a form of betrayal trauma? Relationship with mental health problems among young adults. **Child Abuse & Neglect**, 145, 106436.
- Karadaş, H., Coşkun, B., & Katıtaş, S. (2023). Safety Problems at Schools According to School Administrators' Opinions. **Psycho-Educational Research Reviews**, 12(1), 134-150
- Kibriya, S., & Jones, G. (2021). The impact of a safe learning environment in schools on students' learning outcomes: evidence from Tanzania. **Quality Assurance in Education**, 29(1), 15-28.
- Kutsyuruba, B., Klinger, D. A., & Hussain, A. (2015). Relationships among school climate, school safety, and student achievement and well-being: a review of the literature. **Review of Education**, 3(2), 103-135.
- Mattebo, M., Ostlund, G., & Elfstrom, M. L. (2022). Availability of attachment relations and safe school environment are associated with subjective well-being in 15-year-olds—with girls reporting less well-being and less equality. **International Journal of Educational Research Open**, 3, 100145.
- McEachin, A., Lauen, D. L., Fuller, S. C., & Perera, R. M. (2020). Social returns to private choice? Effects of charter schools on behavioral outcomes, arrests, and civic participation. **Economics of Education Review**, 101983
- Nickerson, A. B., Randa, R., Jimerson, S., & Guerra, N. G. (2021). Safe places to learn: Advances in school safety research and practice. **School psychology review**, 50(2-3), 158-171.
- Patton, M. Q. (2015). **Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice** (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE

- Scheel, N. L. (2022). **An Exploratory Investigation of Student-Level Factors and Perceptions of Safety in Secondary Schools Implementing Swpbis**, (Doctoral dissertation, University of South Florida).
- Schwalbach, J., & DeAngelis, C. A. (2022). School sector and school safety: A review of the evidence. **Educational Review**, 74(4), 882-898.
- Sprague, J. R., & Walker, H. M. (2021). **Safe and healthy schools: Practical prevention strategies**. Guilford Publications.
- Squires, V. (2023). **Interpretative Phenomenological Analysis**. In **Varieties of Qualitative Research Methods: Selected Contextual Perspectives** (pp. 269-274). Cham: Springer International Publishing.
- Sumsion, J. P. (2022). **Teachers' Understanding and Practice of School Violence Prevention, Preparation, & Response: A Qualitative Descriptive Inquiry** (Doctoral dissertation, Grand Canyon University).
- Ünlü, M., & Avci, R. (2023). Examination of Aggression and School Attitudes of High School Students Exposed to Teacher Violence and Peer Bullying. **Journal of School Violence**, 3 (1): 1-16.
- Wang, M. T., & Degol, J. L. (2016). School climate: A review of the construct, measurement, and impact on student outcomes. **Educational psychology review**, 28(2), 315-352.
- Wilkins, V. Y. (2023). **Bullying Prevention: A Study of an Urban School District**, (Doctoral dissertation, Chicago State University).
- Zysberg, L., & Schwabsky, N. (2021). School climate, academic self-efficacy and student achievement. **Educational Psychology**, 41(4), 467-482.

Designing a safe school model for primary schools in West Azerbaijan

*Quarterly Journal of Educational Leadership
& Administration
Islamic Azad University, Garmsar Branch
Vol.17, No 3, fall 2023, No.65*

Designing a safe school model for primary schools in West Azerbaijan

Monireh moghaddam, Jafar Ghahremani, Mohammad Hassani

Abstract:

Purpose: Safety is a basic need for all people, including administrators, teachers and students, and parents' concerns about the lack of safety in schools is one of the challenges of education and development that has attracted the attention of researchers, experts and practitioners of educational systems. The purpose of this research was to design a safe school for elementary schools. The research design was qualitative.

Method: The participants of the current research were principals and teachers of primary schools in West Azerbaijan Province, and 20 principals and teachers of primary schools were selected to identify their perceptions and views on safe school with the purposeful sampling approach with standard technique. The selection of participants was based on theoretical saturation and the tools used to collect information from semi-structured interviews. To check the initial validity of the information, the criteria of acceptability and reliability of qualitative data were used. Theme analysis method was used to analyze the data. After coding the data, 57 basic themes, 5 organizing themes and one overarching theme were extracted.

Findings: The findings of the research showed that some of the components of a safe school in primary schools of West Azarbaijan province are physical security, emotional-psychological security, healthy social relations within the school, environmental security and non-violence of the teacher.

Conclusion: To increase the security of elementary schools, all components of a safe school should be paid attention to, including physical security, emotional-psychological security, healthy relationships within the school, environmental security and non-violence teacher.

Keywords: safe, safe school, primary schools.